

**IJTIMOIIY PEDAGOGIKA VA PEDAGOGIK SOTSIOLOGIYA
EHTIYOJ VA ZAMONAVIY JAMIYAT RIVOJINING ZARURIY
SHARTLARI**

*Normamatova Nasiba Muzaffar qizi- University of Management and Future
Technologies universiteti, pedagogika-psixologiya fakulteti 552-guruh 2 kurs
talabasi*

Annotatsiya: Mazkur maqolada ijtimoiy pedagogika va pedagogik sotsiologiyaning zamonaviy jamiyatdagi o'rni, ahamiyati hamda ehtiyojlari tahlil qilinadi. Ijtimoiy pedagogika insonning jamiyatga moslashuvi va uning turmush tarzini yaxshilashga qaratilgan ta'lim shakllari bilan bog'liq bo'lsa, pedagogik sotsiologiya esa ta'lim tizimining jamiyatga ta'siri, uning rivojlanishi va ta'lim jarayonining sotsiologik jihatlarini o'rganadi. Ushbu maqolada ta'lim jarayoni va uning jamiyatdagi roli, ijtimoiy tengsizlikni kamaytirish, barqaror taraqqiyot va innovatsion ta'lim texnologiyalarini ishlab chiqish kabi muhim jihatlar keng yoritiladi.

Kalit so'zlar: Ijtimoiy pedagogika, pedagogik sotsiologiya, ta'lim tizimi, ijtimoiy rivojlanish, innovatsion ta'lim, ijtimoiy integratsiya, pedagogik jarayon, zamonaviy jamiyat.

Kirish

Zamonaviy jamiyatda ta'lim shunchaki bilim berish jarayoni bo'lib qolmay, balki inson kapitalini rivojlantirish, ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash hamda shaxsni har tomonlama kamol toptirishga xizmat qiluvchi muhim institut hisoblanadi. XXI asrda jamiyatning tezkor o'zgarishlari, axborot texnologiyalarining rivojlanishi va globallashtirish jarayonlari ta'lim tizimini yanada takomillashtirishni talab qilmoqda. Bunda ijtimoiy pedagogika va pedagogik sotsiologiyaning ahamiyati ortib bormoqda.

Ijtimoiy pedagogika insonning ijtimoiy hayotga integratsiyasini ta'minlovchi ta'lim jarayonini o'rganadi. U ayniqsa ijtimoiy muammolar, ijtimoiy tengsizlik va ijtimoiy himoya masalalarini o'z ichiga oladi. Pedagogik sotsiologiya esa ta'limning

sotsiologik jihatlarini tahlil qilib, ta'lim tizimi va jamiyat o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni o'rganadi.

Zamonaviy jamiyatda ta'lim tizimi ijtimoiy muhit bilan uzviy bog'liq bo'lib, u yosh avlodni tarbiyalash, ularga kasbiy ko'nikmalar berish va jamiyatdagi ijtimoiy rollarni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Shu boisdan ijtimoiy pedagogika va pedagogik sotsiologiya faqat nazariy bilim emas, balki amaliy jihatdan ham jamiyat taraqqiyotida hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi.

Ushbu maqolada ijtimoiy pedagogika va pedagogik sotsiologiyaning mazmuni, ularning zamonaviy jamiyat taraqqiyotidagi o'rni, ehtiyoj va zamonaviy ta'lim tizimidagi dolzarb masalalar keng muhokama qilinadi. Shuningdek, ijtimoiy pedagogika va pedagogik sotsiologiya orqali ta'lim jarayonini takomillashtirish va jamiyatning barqaror rivojlanishiga qanday hissa qo'shish mumkinligi haqida ilmiy asoslangan tahlillar keltiriladi.

Ijtimoiy pedagogika va pedagogik sotsiologiyaning mazmuni

Ijtimoiy pedagogika — bu ta'lim jarayonining ijtimoiy jihatlarini o'rganadigan fan bo'lib, uning asosiy maqsadi insonning jamiyatga moslashishi, ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash va shaxsiy rivojlanishga ko'maklashishdir. Ijtimoiy pedagogika nafaqat ta'lim berish jarayonini o'rganadi, balki insonning ijtimoiy muhit bilan o'zaro aloqasini shakllantirishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi.

Ijtimoiy pedagogikaning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

- Shaxsni ijtimoiy moslashtirish – insonning jamiyatda o'z o'rnini topishi va samarali faoliyat yuritishi uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarni shakllantirish.
- Ijtimoiy himoya va tenglikni ta'minlash – nogironligi bo'lgan shaxslar, yetim bolalar va ijtimoiy jihatdan zaif qatlam vakillariga ta'lim va tarbiya jarayonida yordam berish.
- Ta'lim-tarbiyani ijtimoiy jarayon sifatida rivojlantirish – yosh avlodni tarbiyalashda ta'lim muassasalari, oilalar va jamoatchilik o'rtasidagi hamkorlikni mustahkamlash.
- Muayyan yoshdagi shaxslarning ijtimoiy rivojlanishini tahlil qilish – bolalar, o'smirlar va yoshlarga mos ta'lim dasturlarini ishlab chiqish.

- Jamiyatdagi ma'naviy va madaniy qadriyatlarni shakllantirish – shaxsning axloqiy tarbiyasi, vatanparvarlik hissi va madaniy ongini rivojlantirish.

Ijtimoiy pedagogika ta'lim jarayonining faqat maktab yoki universitet doirasida cheklanib qolmasligini ta'kidlaydi. U ijtimoiy muhit, shaxsiy munosabatlar, oilaviy tarbiya va turli ta'lim muassasalari orqali insonning hayotiy tajribasini shakllantirishga xizmat qiladi.

Pedagogik sotsiologiya – bu ta'lim tizimi va jamiyat o'rtasidagi o'zaro munosabatlarni o'rganadigan fan. U ta'lim jarayonida sodir bo'ladigan sotsiologik hodisalarni tahlil qiladi va ta'lim tizimining jamiyatdagi o'rnini aniqlaydi.

*Pedagogik sotsiologiya*ning asosiy yo'nalishlari quyidagilardan iborat:

- Ta'lim tizimining sotsiologik tahlili – ta'lim jarayonida sodir bo'ladigan ijtimoiy o'zgarishlarni o'rganish va ular jamiyat taraqqiyotiga qanday ta'sir qilishini tahlil qilish.

- O'qituvchi va o'quvchilar o'rtasidagi ijtimoiy munosabatlar – ta'lim muassasalarida kommunikatsiya jarayoni, ta'lim sifatiga ta'sir etuvchi ijtimoiy omillarni o'rganish.

- Ta'lim va ijtimoiy tabaqalanish – jamiyatdagi ijtimoiy qatlamlarning ta'lim tizimidagi o'rnini, ta'lim olish imkoniyatlarini va ijtimoiy tengsizlik muammolarini tahlil qilish.

- Ta'lim tizimining modernizatsiyasi – zamonaviy ta'lim texnologiyalarini joriy etish, ta'lim jarayonining jamiyat ehtiyojlariga mos kelishini ta'minlash.

- Ta'lim siyosati va ijtimoiy rivojlanish – davlat siyosatining ta'limga ta'sirini, ta'lim muassasalari va jamiyat o'rtasidagi munosabatlarni o'rganish.

Pedagogik sotsiologiya ta'lim tizimining samaradorligini oshirish uchun muhim ilmiy asoslar beradi. U ta'lim muassasalaridagi ijtimoiy muhitni tahlil qilish orqali ta'lim jarayonida yuzaga keladigan muammolarni aniqlash va ularni hal qilish yo'llarini ishlab chiqishda yordam beradi.

Ijtimoiy pedagogika va pedagogik sotsiologiya o'zaro chambarchas bog'liq bo'lib, ta'lim jarayonining ijtimoiy jihatlarini har tomonlama o'rganishga xizmat qiladi. Ijtimoiy pedagogika shaxsning jamiyatga moslashishi, ijtimoiy himoya va

ta'limning tarbiyaviy ahamiyatini tahlil qilsa, pedagogik sotsiologiya esa ta'lim tizimining jamiyat bilan aloqalarini, ijtimoiy muhitga ta'sirini va ta'lim siyosatini o'rganadi. Ikkala fan ham ta'limning inson va jamiyat hayotidagi o'rnini chuqurroq anglashga yordam beradi va ta'lim tizimining samaradorligini oshirish uchun ilmiy asos yaratadi. Bu esa, o'z navbatida, jamiyatning barqaror rivojlanishiga hissa qo'shadi.

Ijtimoiy pedagogika va pedagogik sotsiologiyaning zamonaviy jamiyat rivojidadagi roli

Zamonaviy jamiyat ijtimoiy o'zgarishlar, texnologik rivojlanish va global integratsiya jarayonlari bilan ajralib turadi. Bunday sharoitda ta'lim tizimi faqat bilim berish jarayoni bilan cheklanmay, balki jamiyatning barqaror rivojlanishi, inson kapitalini shakllantirish va ijtimoiy adolatni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Ijtimoiy pedagogika va pedagogik sotsiologiya aynan shu jarayonlarni o'rganish va takomillashtirishga xizmat qiladi.

Ijtimoiy pedagogika jamiyatning barcha qatlamlarini qamrab oluvchi ta'lim tizimini yaratishga yordam beradi. Uning zamonaviy jamiyat rivojidadagi asosiy funksiyalari quyidagilardan iborat: Ijtimoiy pedagogika turli ijtimoiy guruhlarini jamiyatga moslashtirishga yordam beradi. Masalan, nogironligi bo'lgan shaxslar, kam ta'minlangan oilalarning farzandlari, migrant bolalar va yetimlar uchun maxsus ta'lim dasturlarini ishlab chiqish orqali ularning jamiyatga qo'shilishiga ko'maklashadi.

Zamonaviy jamiyatda iqtisodiy va ijtimoiy tafovutlar mavjud bo'lib, bu ta'lim olish imkoniyatlarida ham aks etadi. Ijtimoiy pedagogika ta'lim orqali ijtimoiy tengsizlikni kamaytirishga xizmat qiladi. Davlat tomonidan ijtimoiy himoyalangan qatlamlarga grant va stipendiyalar ajratilishi, bepul ta'lim dasturlarining yo'lga qo'yilishi bunga misol bo'la oladi.

Zamonaviy texnologiyalar va tezkor o'zgarishlar davrida yosh avlod ijtimoiy hayotga moslashishda qiyinchiliklarga duch kelishi mumkin. Ijtimoiy pedagogika bolalar va yoshlarning ijtimoiy muammolarini aniqlash, ularga psixologik va pedagogik yordam ko'rsatish, ta'lim orqali ularning moslashuvchanligini oshirishga xizmat qiladi. Bugungi jamiyatda ish o'rinlari tez o'zgarib bormoqda, yangi kasblar

paydo bo'layapti. Ijtimoiy pedagogika yoshlarni bozor talablari asosida kasbiy tayyorgarlikka yo'naltirish orqali ularning iqtisodiy jihatdan faol bo'lishiga yordam beradi.

Pedagogik sotsiologiya ta'lim va jamiyat o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni o'rganish orqali ta'lim tizimining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Uning zamonaviy jamiyatdagi asosiy roli quyidagilardan iborat:

Pedagogik sotsiologiya ta'limning jamiyatga ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy ta'sirini o'rganadi. Masalan, yangi ta'lim usullarining yoshlarning hayotiga qanday ta'sir qilishini, raqamli texnologiyalar ta'lim sifatiga qanday ta'sir ko'rsatishini tahlil qilish orqali ta'lim tizimini takomillashtirish mumkin.

Pedagogik sotsiologiya ta'limdagi ijtimoiy muammolarni o'rganadi. Masalan, maktab yoki universitetlarda ijtimoiy tabaqalanish, ta'lim olish imkoniyatlarining teng taqsimlanmasligi, bolalar va o'smirlarning ta'lim jarayonida duch kelayotgan qiyinchiliklarini o'rganish orqali bu muammolarni hal qilish yo'llari ishlab chiqiladi. Pedagogik sotsiologiya ta'lim muassasalarida o'qituvchi va o'quvchilar o'rtasidagi munosabatlarni tahlil qiladi. O'qituvchining shaxsiyati, uning o'quvchilarga ta'siri, ta'lim jarayonidagi psixologik omillar sotsiologik jihatdan o'rganilib, ta'lim sifatini oshirish yo'nalishlari ishlab chiqiladi.

Pedagogik sotsiologiya zamonaviy jamiyat ehtiyojlarini inobatga olgan holda ta'lim tizimida innovatsion usullarni joriy etish yo'llarini o'rganadi. Masalan, masofaviy ta'limning samaradorligi, interfaol ta'lim texnologiyalari va yangi pedagogik metodlarni amaliyotga tatbiq etish orqali ta'lim tizimi takomillashtiriladi. Zamonaviy jamiyatda davlat ta'lim siyosati pedagogik sotsiologiya tadqiqotlariga asoslangan holda ishlab chiqilishi lozim. Bu jamiyatning turli qatlamlari uchun teng ta'lim imkoniyatlarini yaratish, ta'lim tizimini iqtisodiy rivojlanish bilan uyg'unlashtirish va yoshlarni kelajak mehnat bozoriga moslashtirishga yordam beradi.

Ijtimoiy pedagogika va pedagogik sotsiologiya zamonaviy jamiyat rivojida muhim o'rin tutadi. Ular ta'lim tizimining ijtimoiy jihatlarini o'rganish orqali inson kapitalini rivojlantirish, ijtimoiy tengsizlikni kamaytirish, ta'lim jarayonining

samaradorligini oshirish hamda jamiyatning barqaror rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiladi. Ijtimoiy pedagogika shaxsning jamiyatga moslashishi, ijtimoiy himoya va ta'lim orqali tarbiya jarayonini o'rganishga qaratilgan bo'lsa, pedagogik sotsiologiya esa ta'lim tizimining jamiyatga ta'sirini tahlil qiladi va ta'limning innovatsion rivojlanish yo'llarini ishlab chiqishga yordam beradi. Shu sababli, ushbu ikki fan sohasi zamonaviy jamiyatda ta'lim tizimining ijtimoiy funksiyalarini chuqur o'rganish va uni takomillashtirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa

Ijtimoiy pedagogika va pedagogik sotsiologiya zamonaviy jamiyatning ajralmas qismi bo'lib, ularning rivojlanishi ta'lim tizimining takomillashuvi va ijtimoiy barqarorlik bilan chambarchas bog'liq. Ushbu fanlar orqali ta'lim tizimining jamiyatga ta'siri tahlil qilinadi, ijtimoiy tengsizlik muammolari aniqlanadi hamda inson kapitalining rivojlanishiga ko'mak beriladi. Bugungi dunyoda ta'lim nafaqat shaxsiy taraqqiyot vositasi, balki jamiyatni shakllantirish va mustahkamlash omili hamdir. Ijtimoiy pedagogika va pedagogik sotsiologiya zamonaviy ta'lim tizimining ijtimoiy jihatlarini chuqur o'rganish, ta'lim siyosatini ilmiy asosda shakllantirish hamda yosh avlodning ijtimoiy hayotga moslashishini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Ijtimoiy pedagogika orqali ta'lim tizimi turli ijtimoiy guruhlariga moslashtiriladi, ayniqsa, ijtimoiy jihatdan himoyaga muhtoj qatlamlarning ta'lim olish imkoniyatlari kengaytiriladi. Shu bilan birga, u yoshlarning ijtimoiy muhitga moslashuvi, kasbiy tayyorgarligi va ijtimoiy tenglik tamoyillarini amalga oshirishda muhim rol o'ynaydi. Masalan, kam ta'minlangan oilalar, nogironligi bo'lgan shaxslar va migrant bolalar uchun maxsus ta'lim dasturlarining ishlab chiqilishi ularning jamiyatga integratsiyalashishiga xizmat qiladi.

Pedagogik sotsiologiya esa ta'lim jarayonining sotsiologik tahlilini amalga oshirib, jamiyatdagi o'zgarishlarga mos innovatsion yondashuvlarni taklif etadi. Ta'lim tizimidagi ijtimoiy muammolar, pedagog va o'quvchilar o'rtasidagi munosabatlar, ta'limning iqtisodiy rivojlanish bilan bog'liqligi pedagogik sotsiologiyaaning tadqiqot obyekti hisoblanadi. Bu fan ta'lim tizimining

samaradorligini oshirish, yangi texnologiyalarni ta'lim jarayoniga tatbiq etish va ijtimoiy tahlillar orqali ta'lim siyosatini shakllantirishga yordam beradi.

Bugungi kunda ijtimoiy pedagogika va pedagogik sotsiologiyaning ahamiyati yanada ortib bormoqda, chunki dunyo bo'ylab tezkor urbanizatsiya, migratsiya, texnologik o'zgarishlar va ijtimoiy muammolar ta'lim tizimiga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Shu sababli, ushbu fanlar asosida ilmiy yondashuvlar ishlab chiqish va amaliyotga tadbiq etish zarur. Xulosa qilib aytganda, ijtimoiy pedagogika va pedagogik sotsiologiya jamiyatning taraqqiyotida, ayniqsa, barqaror rivojlanish, ijtimoiy adolat, inson kapitali va zamonaviy ta'lim tizimini shakllantirish jarayonlarida muhim rol o'ynaydi. Kelajakda ushbu fanlarning yanada rivojlanishi ta'lim sifatining oshishiga, jamiyatdagi ijtimoiy muammolarni hal qilishga va inson resurslarini samarali boshqarishga olib keladi. Shu sababli, ijtimoiy pedagogika va pedagogik sotsiologiyaning nazariy va amaliy tadqiqotlariga e'tibor qaratish nafaqat ta'lim sohasi, balki butun jamiyat uchun foydali bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Sulaymon Amirqulovich Xaydarov. (2024). O'quvchilarni tarbiyashda ijtimoiy fanlarni o'qitishni didaktik imkoniyatlari. SCIENCE AND EDUCATION SCIENTIFIC JOURNAL. 5.1.B.271-275.
2. Хайдаров, С. (2023). Педагогик faoliyatda o'qituvchi o'zida kompetentlik sifatlarini shakllantirishi. Цифровизация современного образования: проблема и решение, 1(1), 64–67.
3. Хайдаров, С. А. (2023). ТАРИХ ДАРСЛАРИДА САНЪАТ АСАРЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШНИНГ УСУЛЛАРИ. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 3(1/2), 92-96.
4. Хайдаров С. (2024). Spiritual influence on child education in families. Web of Teachers: Inderscience Research. 2 (11). 203-205.
5. Хайдаров С. (2025). Oilalarda farzand tarbiyasiga ruhiy ta'sir etkazish. Modern Education and Development. 3 (17). 23-27.
6. Khaydarov S.A. (2025). The role of the use of fine arts in teaching the history of the country. Modern Education and Development. 3 (17). 28-33.

7. Xaydarov S.A. (2025). Ijtimoiy-gumanitar fanlarda raqamli metodlardan foydalanish yo'llari. NEW RENAISSANCE international scientific journal. 2(1). 91-94.
8. Xaydarov S.A. (2025). Yoshlarda vatanparvarlik hissini tarbiyalashda Boburnoma asariga ishlangan miniatyuralarning ahamiyati. Til va adabiyot.uz. 2.11-12.